

O oră cu Maia Morgenstern

Aș dori să facem altceva decât un interviu, altceva decât o alternanță de întrebări și răspunsuri mai mult sau mai puțin previzibile. Mi-aș dori un discurs pe două voci, care să semene cu niște cărți care mi-au plăcut mie foarte mult: Riscul Gândirii și Politica de Terente Robert și Sorin Vieru. Le cunoașteți, le-ați citit?

Puțin, le cunosc destul de puțin. S-ar cuveni, poate, să le cunosc mai bine; sunt scrise de tata, iar dacă doriți să-l cunoașteți pe tata, cel mai bine este s-o faceți prin cărțile sale.

L-am cunoscut pe tatăl dumneavoastră pe vremea când erați o fetiță și nici nu vă gândeați, probabil, că veți deveni actriță. În ce măsură v-a influențat acest tată interesant, un matematician înzestrat cu atâta esprit de finesse?

Hai să fiu foarte sinceră! Tata a pus

degetul pe rană. În clasa a XII-a, când toată lumea se agita în jurul meu – fiecare îmi spunea unde să merg, ce să fac, ce meditații să iau –, el a fost cel care mi-a limpezit mintea. M-a luat deoparte, eu îi spuneam că vreau să fac Istoria, dar el mi-a spus: „Uite, știi ce, tu vrei să te faci actriță. De fapt asta vrei, asta iubești, ți-e frică s-o recunoști, dar asta e!”

Să înțeleg că a fost o dorință pe care el v-a imprimat-o? V-a manipulat, cu alte cuvinte?

Nu, nu, nici pomeneală! El a fost cel care a avut curajul să mă facă să-mi citesc cu claritate gândurile și dorințele.

Nu e asta esența manipulării: să te facă cineva să-ți dorești ceea ce vrea el să-ți dorești?

Nu. Adică definiția e bună, dar el n-a făcut asta. Nu m-a făcut să doresc ceea ce voia el să-mi doresc. Pur și simplu, a fost un fel de Socrate pentru mine, m-a ajutat...

V-a ajutat să deveniți un om de teatru, ceea ce, de fapt, era și el. Într-adevăr, ca și Socrate, profesorul Morgenstern este amator de dialog, deci de teatru.

Mă refeream la altceva. El a făcut o operă de maieutică asupra mea. M-a ajutat să-mi limpezesc singură dorințele.

De altfel, spiritul lui socratic se vede limpede din cărțile pe care le-am amintit. Care dintre ele vă place mai mult?

Nu-mi place nici una; adică, mă înspăimântă. Stați puțin, să ne înțelegem exact...

Au ceva înspăimântător. Ceva dur, care șlefuește gândul, parcă ți-ar pune mintea pe o piatră de polizor. Da, cred că da...

Cînd ne-am întâlnit în realitate, părea mai blând, n-avea acea aciditate...

Mie mi se par mai acide, mai lipsite de convenționalism întâlnirile directe cu el.

Probabil că, atunci când l-am întâlnit eu, nu și-a pus mintea cu mine. Cu mine tata își pune mintea mereu și mă face să mă uit în mine cu curaj, fără milă, fără autocompătimire...

Pregătiți acum Îngerul albastru, un spectacol de teatru-dans în regia lui Răzvan Mazilu. Am văzut una dintre repetiții și aș vrea să știu în ce măsură vă identificați cu acest personaj, cu Lola-Lola. Îl vedeți înrudit cu Lola Blau?

Nu, cătuși de puțin.

Nici dacă avem în vedere latura „cabaret” a amândurora, sau figura lui Marlene Dietrich, care se întrevede îndărătul lor?

Nu, nu, din punctul meu de vedere nu este deloc așa. Noi pornim de la roman – Profesorul Unrat al lui Heinrich Mann – și încercăm să-i fim cât se poate de fideli acestuia. Romanul are implicații sociale profunde la modul indirect, nu e atât de tezist – deși, când spun „tezist”, n-o fac neapărat în sens peiorativ – cum este cazul cu Lola Blau. Lola Blau e direct, e un manifest. În Îngerul albastru, personajul Lola-Lola este un fel de bilă-mandă-bilă.

Un fel de... ce?!

Ca la biliard. E un termen luat de-a-colo. Lovești într-un loc ca să nimești în altă parte. E ca în matematică, în teoria jocurilor, în caz că acestea vă sunt mai familiare decât biliardul. Lola-Lola – ca să revin acum la Îngerul albastru – este atât de proastă, este pur și simplu un om prost, iar în cazul acesta chiar că somnul rațiunii naște monștri.

Proastă da, din punct de vedere intelectual, dar nu are darurile ei specifice feminine?

Ea se adresează din punct de vedere emoțional și stimulează acea zonă

În rolul titular din Medeea (O trilogie antică) la TNB

care este propice manipulării oamenilor.

Nu este ea chiar tipul de femeie de care se îndrăgostește un om deștept? Este Unrat un om inteligent? Unrat este un om malefic. Este un om profund rău, atât de fidel dorinței de a face rău încât inteligența nu este decât un instrument pe care-l folosește în acest scop.

Iată, însă, că proasta de Lola-Lola ajunge să domine un om care este și inteligent, și rău. Nu-l domină.

Îl face să se piardă, totuși. Dimpotrivă. El nu se pierde, ci își atinge scopul – aici e nebunia. De aceea spun că romanul are implicații sociale indirecte profunde. Scopul lui Unrat, dacă citim cu atenție romanul, este un scop malefic: acela de a distruge, de a nenoroci oamenii.

Dar se nenorocește și pe sine în cele din urmă. Într-adevăr, nu precupețește nimic, nici măcar pe sine însuși. În sensul acesta, e profund fascist. În fașă, desigur, în fază incipientă, dar prefigurează foarte exact...

Întotdeauna citiți atât de atent literatura care înconjoară un anumit rol? Nu întotdeauna, dar folosește foarte mult.

De exemplu, ați citit realmente Don Quijote, romanul lui Cervantes, sau doar câteva din numeroasele sale repovestiri? Am citit romanul încă de când eram mică, mă „asculta” tata după fiecare capitol. L-am recitat acum, cu ocazia rolului din *Omul din La Mancha*.

În traducerea Frunzetti-Papu? Stați un pic! (*la din bibliotecă un volum elegant, în format mic, îl răsfoiește cu afecțiune.*) Vedem noi imediat... da, chiar asta e.

Am avut-o și eu, dar mărturisesc că a fost o lectură dificilă, mai puțin încântătoare decât versiunea lui Unamuno. Pentru dumneavoastră, pentru conceperea rolului Dulcineea, a contat că ați mers direct la sursă?

De fapt, într-un fel a fost o piedică și am să explic de ce. Ați văzut, desigur, că acest musical se referă doar la câteva capitole ale romanului, două de la început și două de la sfârșit. Am dorit să se vadă în personajul meu și ceea ce adaptarea teatrală lasă pe dinafară. Toate aceste repovestiri și exegeze tind să impună o anumită

viziune, care devine convenție general acceptată; o colecție de clișee, la urma urmei. Să luăm cazul Eminescu: s-a decretat că e un romantic genial și gata, nu-l mai citim, sau, dacă o facem, nu vedem în el decât pe romanticul genial. Îl citim încremeniți, închistați, nu ne mai bucurăm de *O rămâi, rămâi la mine...* cum mă bucuram eu când eram proaspăt îndrăgostită. Mă întorc la Dulcineea. Dulcineea ce e? Ni se spune că e simbolul iubirii absolute, al purității și celelalte. Și-atunci, ce facem? Jucăm puritatea absolută, și frumusețea, și sublimul, și iubirea, și idealul, și nu știu ce... Or, autorul ne spune exact cât e de urită, de vulgară, de primitivă. Abia așa transfigurarea ei în spațiul unei secunde, trecerea de la un plan al realității la altul, devenirea ei apar interesante.

Trecerea pe care, în scena „visului imposibil”, ați făcut-o e cam bruscă, după gustul meu. Am făcut-o și eu așa... americanăște.

Vorbeați de prospețimea în receptare. Am avut o experiență interesantă cu doi mari autori: Eminescu și Eclesiastul, acela din Biblie. Citindu-l pe primul în franceză și pe al doilea în engleză, s-au redistribuit accentele și au apărut noi semnificații. Știu că aveți experiența jocului în limbi străine. Cum v-a modificat asta relația cu textul?

Este grozav de incitant să joci într-o limbă străină. Și, așa cum bine ați observat, atenția la limba pe care o vorbești te curăță de rutină și prejudecăți. Concentrarea asupra limbii este conștientă, nu mai este mecanică, fapt care dă rostirii prospețime.

În ce limbă ați vorbit în filmul lui Theo Angelopoulos, întoarcerea lui Ulise, în care ați jucat rolul principal?

Am vorbit în engleză, în greacă. Dar experiența cea mai interesantă a fost când am vorbit maghiara.

În filmele Marthei Meszaros? Nu, la Martha am vorbit franțuzește. La Zsámbék, pe scenă, am vorbit ungurește. Astă-vară, la Zsámbék, un mic orașel din Ungaria, am jucat în Bánk-Bán, o piesă istorică a lui Katona József, tot ce poate fi mai clasic în teatrul maghiar.

Ca, la noi, Apus de soare. Da, Apus de soare, dar combinat cu Răzvan și Vidra, plus o doză bună de Vlaicu-Vodă. Eu am jucat Gertrudis, o prințesă germană care vine din Merania, pe la 1200, să le aducă civilizația. M-au ajutat, mi-au simplificat

În Patima roșie de Mihail Sorbul la Piatra Neamț

textul, au scurtat tiradele. Nu mai văzusem alte interpretări, nici ale piesei, nici ale operei – făcută de Erkel, mi se pare. În viziunea noastră, Gertrudis era o femeie plină de viață, o Doamna Clara a lor, care vine să le aducă binefacerile Apusului și o face cam cu lingura de pantofi, dar cu entuziasm, cu bună-dispoziție. De altfel, nu vedeam care e problema dacă o nobilă maghiară ajungea să cedeze poftelor fratelui ei... Pe Bánk-Bán încearcă să-l seducă și, când vede că situația se îngroașă, devenind periculoasă chiar, iar nobilii maghiari care-i erau, în principiu...

...ostili... ...fideli, căci erau convinși că regalitatea reprezintă sursa încrederii, nucleul statului, ajung și ei să-și schimbe atitudinea...

Faptul că ați jucat în Bánk-Bán nu v-a atras către repertoriul nostru de drame istorice? Ați dori să fiți Vidra, Doamna Clara? Doamna Clara aș vrea să fiu, mi-ar plăcea. Vlaicu-Vodă îmi place foarte mult. Piesa, vreau să spun. Îmi place așa de mult... Vidra nu, n-aș vrea, mi-a și trecut vremea pentru acest rol.

Ei, cum, doar Vidra e o femeie în toată puterea cuvântului! Poate Oana, din Apus de soare, să nu vi se mai potrivească.

Asta nu mi s-ar fi potrivit niciodată.

Purtați, într-un fel, o povară imensă: ați întruchipat câteva dintre fantasmele culturii române și asta este o mare responsabilitate. Ați fost Doamna T., ați fost chiar Pena Corcodușa, pe care ați introdus-o, așa zicând, subreptice în filmul Tahir al lui Radu Mihăileanu, ați fost, de asemenea, Matilda. Care Matilda?

Aceea din Cel mai iubit dintre pământeni! Doamna T., da, e o obsesie. Dar, în viziunea regizorului Șerban Marinescu, eroina lui Preda nu este așa de importantă, e doar o apariție în film, mult sub personajul din roman.

Nu contează, lumea a venit s-o vadă pe Matilda, așa cum s-a dus la lansarea cărții Aurorei Cornu ca să vadă prototipul personajului. Revinând la Doamna T., ați jucat și în filme după opera lui Camil Petrescu. Da, unul dintre ele va avea premiera în curând, este o coproducție româno-română, ca să zic așa, de fapt româno-moldovenească, de acolo sunt regizorii, Viorica Meșină și Sergiu Preda. Tinerii aceștia s-au străduit grozav.

Îmi mai amintesc de un film, Cei care plătesc cu viața, tot după

Camil, nu-i așa? O combinație între Jocul ielelor și Patul lui Procust...

Nu uitați nuvela care dă titlul filmului, ceva foarte social.

Personal, cred că Cezar Petrescu e un autor mai cinematografic decât Camil. Ce telenovele s-ar putea face după el!

Dar de Eliade ce ziceți? Eu am citit Huliganii cu răsuflarea tăiată, în timp ce fetița mea învăța să meargă.

Are acțiune, are idei, dar n-are densitate, n-are culoare locală.

Mai adăugăm noi, din ce-am învățat. Doar că trebuie să ne grăbim, să mai prindem ceva imagini din Bucureștiul acela de vis.

Vă place Bucureștiul?

Nu îmi mai place, dar... îl ador, mai ales când vin din străinătate și fac drumul de la aeroport până acasă. Îmi place și eclectismul fermecător al Bucureștiului, casele cu arhitectură fantezistă, care nu seamănă una cu alta; aici, plimbându-te, ești un actor care se simte iubit, înconjurat de atenția unui public plin de interes și de afecțiune.

Totuși, nu vi se pare că, astăzi, actrița de teatru ca vedetă, ca personaj cu o viață publică stârnind comentarii, a ieșit din centrul atenției? Imaginarul popular nu pare a

mai fi stimulat astăzi de viața actrițelor celebre.

Dacă spuneți că așa e, așa o fi. În România, din păcate, scăderea prestigiului actorilor vine din mercantilismul „soțietății” – banul, fir-ar să fie! Când îți vezi actrița preferată făcând reclame la săpunuri, la ciuperci, la detergenți, la sucuri, sigur că...

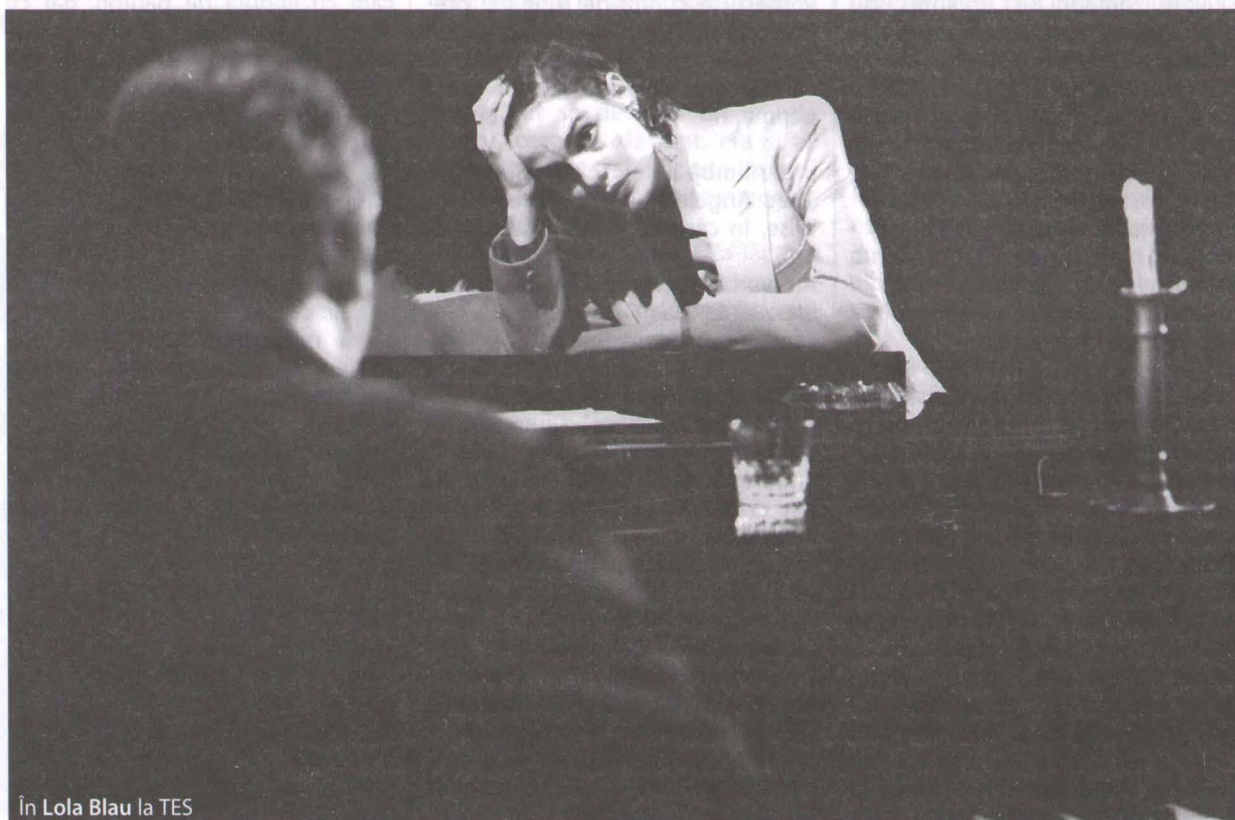
... n-o mai respecti?

Nu că n-o mai respecti, dar simți că nu-i șade bine, dispăre *glamour*-ul.

În anii '50-'60, a fi în relații intime cu o actriță celebră era semnul cel mai sigur al reușitei sociale. Membrii nomenklaturii – la noi –, politicienii și milionarii de aiurea se întreceau, dacă nu în promovarea artelor, măcar în sprijinirea actrițelor. Gheorghe Gheorghiu-Dej trecea de la vedete de teatru la dive de operă, J.F. Kennedy flirta cu Marilyn Monroe... Astăzi, și nu numai la noi, aristocrația banului și clasa politică preferă fotomodelele sau starurile TV. Actrițele sunt privite de public în continuare cu afecțiune, dar nu ca staruri, ci ca niște colege care trag din greu – și pentru asta le iubim.

Acuma, ce pot comenta? Eu știu?!

Spuneți-mi, de pildă, dacă vă simțiți mai bine în postura asta, sau ați fi preferat situația de odinioară?

În Lola Blau la TES

N-am cunoscut postura aceea. Eu iubesc ceea ce fac pentru natura meseriei, nu pentru poziția socială pe care aceasta mi-ar conferi-o.

Preferai, deci, să fii actriță, nu vedetă.

Încerc să sper că sunt artistă.

Credeți că o vedetă poate fi „fabricată” la comandă?

O, da! Gândiți-vă la Zarah Leander. În momentul când Marlene Dietrich a întors spatele Germaniei naziste – și a făcut-o cu surle și trâmbițe, cu declarații publice etc. –, imediat au fabricat o vedetă...

O vedetă, da, dar de uz local.

Ce contează? A servit foarte bine ca hrană pentru imaginarul poporului, care o adora. Acuma nici nu mai știm dacă ne place sau nu Zarah Leander, pe considerentul că a fost fascistă. Ia să stăm noi acum și să ne uităm în urmă pe cinstite: pot eu să uit ce-a făcut Dinu Săraru înainte de '89?

A făcut lucruri excelente.

Și lucruri excelente, bun. Dar, pe de altă parte, nu suntem noi, slujitorii artei din orice domeniu, ultra-hiper-responsabili de manipularea emoțională a unei întregi generații? Îmi amintesc ce simțeam eu ca pionieră, emoțiile pe care le încercam la auzul cântecelor revoluționare, cum mai vibram la bașii din Kalinka sovietică! Sunt convinsă că și cântecele fasciste făceau să ți se ridice brațul în sus de entuziasm. Cu cât mesajul e mai insidios, cu atât e mai primejdios.

Îmi amintesc de o piesă proastă despre ilegaliști, din anii '50, în care, însă, juca Aura Buzescu. În momentul în care-și clama durerea la vestea arestării fiului, toată sala uita de tendențiozitatea piesei și se lăsa pradă fiorului dramatic.

Ei, aici începe dificultatea în aprecierea responsabilităților. Interpretările proaste sunt mai nevinovate decât cele „bune”. A-ți pune în întregime talentul, talentul real, în slujba unei cauze injuste e foarte grav. De aceea, nu trebuie minimalizată semnificația participărilor – voluntare, orice s-ar spune – la recitări de penibilă amintire. Astăzi, schimbând ceea ce e de schimbat, figuri celebre, actori importanți se îngheșuie cu prea multă ușurință să facă reclame pentru un pumn de bani... Pe de altă parte, ce să faci? Trebuie să trăiești. Măcar de nu ne-am vinde atât de ieftin... Să luăm cazul contractelor care ni se oferă în străinătate. Când negociez onorariul, primul lucru care mi se spune, sau mi se dă de înțeles, este: „E destul atât, pentru

că tu vii din România”. Dacă mi s-ar spune că nu merit mai mult pentru că nu sunt la fel de frumoasă ca Adjani, nu vorbesc la fel de bine ca Deneuve și nu am condiția fizică a actriței care joacă Nikita, aș înțelege. Dar așa...

Într-adevăr, este umilitor. Ca să ne impunem, ar trebui să-i sfidăm pe străini, cum făcea Coana Chirița, care-și punea monogramă de baroană, „să se sparie nemții la hotare”. De altfel, ați interpretat și rolul Chiriței, cu toate că rareori v-am văzut jucând comedie...

Din păcaaaate!...

Chirița face cât toate comediiile la un loc.

Chiar m-ați văzut în Chirița? Unde, când?

În curte la GDS, la Green Hours, acolo unde s-a născut spectacolul. Îi jucați și în altă parte?

Premiera acestui spectacol a fost la Marsilia, acum doi ani și nouă luni. Știu exact data pentru că fetița mea, Cabiria, are acum doi ani. Directorul teatrului, Richard Martin, ne-a văzut, pe mine și pe Dorina Crișan-Rusu, în Lola Blau și ne-a dat *carte blanche*, ne-a zis „faceți ce vreți”. „Ce să facem?”, ne-am zis, „ce Kafka să mai inventăm?” Și ne-a venit ideea Chiriței.

Cum ați rezolvat jocurile de cuvinte franco-române? La comédie des proverbes?

Ideea genială a Dorinei Crișan-Rusu a fost să facem un dicționar explicativ Chirițo-francez, așa, *pour les fleurs de coucou*. Am echivalat, de exemplu, *nous avons lavé le baril* cu „am spălat puțină”.

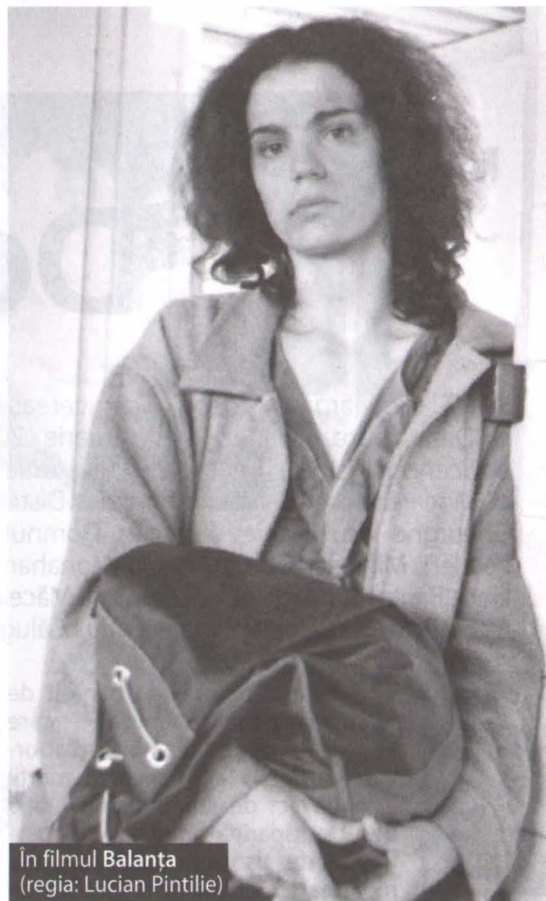
Dar de comedia noastră contemporană ce ziceți? Am avut impresia că ați jucat cu multă plăcere în Cafeaua domnului ministru, piesa prietenului meu Horia Gârbea.

Într-adevăr, piesa m-a entuziasmat. Am luat, totuși, cum spunea un regizor polonez, textul ca pre-text. Am vrut, cu toții am vrut să transformăm denunțul socio-politic din piesă într-un denunț al clișeele actoricești. A fost un spectacol autoreferențial.

V-ați dori un autor care să scrie anume pentru dumneavoastră?

Și încă cum! Nu mai vorbesc de ceea ce-aș putea face eu pentru el. Ce-ar fi fost Cehov fără nevastă-sa, care-i juca piesele?

Cum priviți diferențele dintre scenă și platoul de filmare? Actriță de teatru și actriță de film, nu sunt acestea două meserii diferite?

În filmul *Balanța* (regia: Lucian Pintilie)

Sunt diferite, dar au aceeași rădăcină în plan actoricesc: redarea adevărului personajului.

Puține au fost cele care s-au împărțit între teatru și film, reușind în amândouă.

Da, dar dacă privim cu atenție, vedetele de film, cele reale, își doresc experiența scenei ca provocare, ca probă de foc.

Sunt ultimul care să pledeze pentru specializare. Insist însă asupra diferențelor dintre arte.

În film se exercită un autocontrol permanent, diferit de cel din teatru. Conștientizez limitările spațiale impuse de poziționarea camerei, de proiectoare. Pe de altă parte, pot relua o scenă dacă m-am bâlbâit. În teatru, însă, nu poți să spui „Clipă, rămâi!” ca să mai încerci o dată.

În general, vă identificați cu personajul sau păstrați o distanță lucidă față de el? Mai pretențios spus, cum rezolvați „paradoxul actorului” al lui Diderot?

Vă răspund printr-o anecdotă. Laurence Olivier asista la filmarea unei scene cu Robert De Niro. Acesta nu mâncase două zile, nu dormise toată noaptea, nu se spălase, ca să se pună exact în situația personajului. Aflând acestea, Olivier a întrebat: „Nu era mai simplu să-și joace rolul decât să-l trăiască?”

Adrian Mihalache
februarie 2001